

Остання інстанція

Міжнародний досвід та перспективи створення спортивного арбітражу в Україні

Юрій ГУЛЕВАТИЙ,
юрист AGA Partners Law Firm

Дмитро КОВАЛЬ,
юрист AGA Partners Law Firm

Спори, які виникають у сфері спорту, безперечно, є особливими. Це пояснюється тим, що розв'язання питань, які постають під час їх розгляду, вимагають не тільки спеціальних юридичних знань та застосування норм, що регулюють спортивну діяльність, але й глибокого розуміння спорту як такого.

Враховуючи специфіку розгляду спортивних спорів, у багатьох країнах були створені та функціонують спортивні арбітражні інституції, які займаються розглядом цих справ. Такі арбітражні інституції існують в Австралії, Бельгії, Болгарії, Ірландії, Італії, Канаді, Новій Зеландії, Португалії, Російській Федерації, Сполученому Королівстві, Франції та в інших країнах. Звичайно ж, не можна не згадати діяльність Спортивного арбітражного суду (CAS) на міжнародному рівні, яка є дуже успішною.

Досвід спортивного арбітражу закордоном може стати у нагоді у випадку створення в Україні постійно діючої спортивної арбітражної інституції. У цій статті ми зупинимось на тому, як працює спортивний арбітраж закордоном та на міжнародному рівні, а також що корисного з цього можна взяти для його створення в Україні.

Моделі організації спортивних арбітражів закордоном

Часто спортивні арбітражні інституції організовані так чи інакше пов'язані з національними олімпійськими комітетами. Так, Болгарський спортивний арбітраж (Български спортен арбитраж) був створений при Болгарському олімпійському комітеті. Те саме стосується Національного спортивного арбітражно-

го суду в Італії (Tribunale Nazionale di Arbitrato per lo Sport) та Спортивної арбітражної палати у Франції (Chambre Arbitrale du Sport).

В деяких країнах спортивні арбітражі були створені не безпосередньо при національних олімпійських комітетах, а при спеціальних спортивних арбітражних радах або центрах. Наприклад, російський Спортивний арбітражний суд (Спортивный Арбитражный Суд) був створений при Спортивній арбітражній палаті. Однак в Росії зв'язок із національним олімпійським комітетом все ж таки присутній, адже Спортивна арбітражна палата була створена Олімпійським комітетом Росії спільно з Асоціацією спортивного права Росії.

Варто також зазначити, що в деяких країнах незалежні спортивні арбітражні інституції були створені безпосередньо державою, спеціальними законами, наприклад, у Канаді (Sport Dispute Resolution Centre of Canada) та Португалії (Tribunal Arbitral do Desporto).

Потрібно мати на увазі, що спортивна арбітражна інституція повинна бути організаційно та матеріально незалежною, адже незалежність – це одна із запорок успішного функціонування арбітражу. Тому яку б модель створення та організації не було обрано, важливо, щоб ні держава, ні національний олімпійський комітет, ні будь-хто інший не мав реальних важелів впливу на функціонування і фінансування арбітражної інституції.

Компетенція національних спортивних арбітражів

Які ж спори розглядають національні спортивні арбітражі? Проаналізувавши регламенти арбітражних інституцій в Сполученому Королів-

стві (Sport Resolutions), Ірландії (Just Sport Ireland), Новій Зеландії (Sports Tribunal of New Zealand), Росії, Португалії та інших, можна зробити висновки, що вони мають подібну компетенцію.

Зокрема, національні спортивні арбітражі розглядають апеляції на дисциплінарні й інші рішення національних спортивних федерацій та асоціацій. Деякі національні арбітражі розглядають також справи (в апеляційному порядку), пов'язані з вживанням допінгу (наприклад, згадані арбітражі у Сполученому Королівстві, в Росії), тоді як в інших ця категорія прямо виключена з переліку справ, які належать до їхньої компетенції (наприклад, у спортивних арбітражах в Італії та Ірландії).

Як правило, апеляції на дисциплінарні та інші рішення спортивних федерацій чи асоціацій розглядаються лише у тому випадку, коли апелянт вичерпав усі можливі засоби правового захисту, які йому надають регламентні документи цих організацій. Також аби національний спортивний арбітраж узяв справу до розгляду, його компетенція повинна бути передбачена регламентними документами відповідної спортивної організації або окремою арбітражною угодою.

Окрім цього, національні спортивні арбітражі розглядають в першій

спорту. В цьому можна пересвідчитися, проглянувши списки арбітрів на веб-сайтах національних спортивних арбітражних інституцій.

Безумовно, глибоке розуміння спорту такими арбітрами позитивно відображається на якості розв'язання спортивних спорів. Спортивне право – це доволі специфічна сфера, яка вимагає спеціальних знань і досвіду у спорті. Як правило, звичайні судді ними не володіють. Справедливість розгляду спортивного спору прямо залежить від розуміння арбітрами специфіки спорту. Відповідно, шанси на справедливий судовий розгляд спортивного спору значно вищі у спортивному арбітражі, ніж у звичайному суді. Окрім цього, розгляд спорів у спортивних арбітражах відбувається значно швидше, ніж в судах. Отже, компетентність спортивних арбітрів та швидкість розгляду спорів у спортивних арбітражах – головні переваги створення такої інституції в Україні.

CAS

Мабуть, одним з найкращих прикладів для наслідування та перейняття світового досвіду є CAS, який вже більше ніж декілька десятиліть виконує роль «останнього місця правосуддя» для більшості учасників спортивних відносин. Починаючи з моменту створення у 1984 р. у м. Ло-

Спортивні федерації в Україні вирішують свої спори за допомогою власних дисциплінарних та квазіарбітражних органів

інстанції контрактні (спонсорство, реклама тощо), трудові, трансферні спори у сфері спорту. Знову ж таки, для розгляду ними спорів повинна існувати арбітражна угода (окрема або в регламентних документах федерації чи асоціації).

Створення спортивної арбітражної інституції в Україні з подібною компетенцією буде важливим кроком на шляху до підвищення якості розгляду спортивних спорів, захисту прав та інтересів спортсменів. Арбітри, які розглядають спори в національних спортивних арбітражах, – це здебільшого юристи, колишні спортсмени й тренери, спортивні менеджери та інші професіонали у сфері

знання, Швейцарія як органу, функціонуючого при МОК (Міжнародний Олімпійський Комітет), CAS пройшов довгий шлях гучних справ і важких реформ до незалежного міжнародного арбітражного органу, визнаного не тільки серед спортсменів та спортивних організацій, а й вищим судовим органом Швейцарії.

Характерні риси та особливості, які нам варто перейняти

Незалежність та кваліфікація арбітрів

Безперечно, однією з найважливіших рис CAS, без якої взагалі існування такого органу не мало б сенсу,

є його незалежність від будь-якої спортивної організації або державного органу.

Звичайно, незалежність здобулась CAS не одразу. З моменту свого створення CAS фінансувався виключно МОК, в компетенції якого також було право змінювати Статут CAS і призначати його членів, що викликало великі сумніви щодо незалежності арбітражу. В результаті реформи 1994 р., «спровокованої» рішенням Федерального суду Швейцарії, який висловив свої сумніви з приводу фінансових та організаційних зв'язків між двома організаціями, була створена Міжнародна рада спортивного арбітражу (ICAS). ICAS приймає і вносить зміни до правил, формує список арбітрів, розглядає заяви щодо відводу арбітрів, відповідає за фінансування та управління CAS.

ICAS складається з 20 членів, по 4 представники від кожної з наступних категорій: представників міжнародних федерацій, міжнародного й національних олімпійських комітетів, спортсменів та осіб, незалежних від вищевказаних організацій. Всі члени призначаються на 4-річний строк і повинні підписати декларацію, яка зобов'язує виконувати свою функцію особисто, об'єктивно та незалежно. Члени ICAS не можуть брати участь у розгляді спору в CAS в якості арбітра, медіатора чи адвоката однієї зі сторін.

В результаті такої реформи, у 2003 р. незалежність CAS від МОК була підтверджена Федеральним судом Швейцарії, коли відхиляючи апеляцію на рішення CAS, Федеральний суд назвав CAS «істинним Верховним судом світового спорту», який гарантує незалежність і неупередженість рішень, на рівні з рішеннями державних судів.

На відміну від звичайних судів та арбітражних організацій, CAS володіє спеціальними знаннями в галузі спорту. Більше ніж 300 арбітрів з 87 країн обрані за їх спеціалізацію в арбітражі й спортивному праві. Вони призначаються на 4-річний термін з можливістю продовження та зобов'язані підписувати «лист незалежності» (англ. «Letter of Independence»), який підтверджує їх неупередженість.

Створення разом з арбітражем органу, подібного до ICAS, певною мірою забезпечило б незалежність та неупередженість розгляду ним спорів. А завдяки спеціалізації арбітрів, спори розглядалися б із більшим розумінням особливостей сфери спорту.

Делегування підсудності в деяких категоріях справ

Щорічно в CAS надходить близько 350 справ, що стосуються не лише питань спорту як змагань (дисциплінарних питань), а й питань комерційного характеру, прямо чи опосередковано пов'язаних зі спортом (спорів, що виникають із трудових контрактів спортсменів, з питань реклами та спонсорства тощо). По-перше, подібні спори розглядалися б з урахуванням їхньої специфіки фахівцями з багатим досвідом у сфері спорту. По-друге, це сприяло б розвантаженню судів загальної юрисдикції.

Перегляд рішень спортивних організацій

На сьогодні всі олімпійські міжнародні федерації та кілька неолімпійських федерацій визнають CAS як останню інстанцію для розгляду міжнародних суперечок. Тобто CAS має повноваження перегляду та зміни рішень спортивних організацій. Подібне визнання національними спортивни-

ми федераціями спортивного арбітражу в Україні забезпечило б доступ до неупередженого перегляду спору визнаними фахівцями, тим самим контролювало б діяльність квазісудових органів спортивних федерацій.

Контроль вищого органу правосуддя

Оскаржити рішення CAS можна тільки у Федеральному суді Швейцарії, лише в обмеженій кількості випадків, передбачених швейцарським законодавством, які належать, в основному, до процесуальних питань (не заслухані всі доводи, порушені права сторін тощо). Аналогічна функція Верховного Суду забезпечила б розгляд спорів спортивним арбітражем в Україні з дотриманням принципів процесу.

Оперативність та вартість

У професійному спорті сторонам вкрай важливо отримати остаточне рішення швидко, враховуючи, що спортивна кар'єра спортсмена, зазвичай, нетривала. Саме тому важлива перевага арбітражу CAS – це швидкість розгляду (в середньому від 4-х до 5-тимісяців, щоб вирішити суперечку). До того ж, починаючи з 1996 р., на кожних Олімпійських іграх CAS створює спеціальні ad hoc комісії, мета яких – вирішення спорів протягом 24 годин, і що важливо, такий розгляд здійснюється безкоштовно.

Одна з цілей CAS – забезпечення доступу до правосуддя спортсменам, які не мають достатньо коштів для захисту порушених прав. Беручи до уваги реальність сучасного спорту, Президент ICAS уповноважений надавати правову допомогу фізичним особам без достатніх фінансових коштів, яка покриває витрати на арбітраж і може охоплювати, в тому числі, оплату юридичних послуг.

Варто зазначити, що процедура оскарження рішень дисциплінарного характеру, виданих міжнародною федерацією або спортивним дисциплінарним органом, – безкоштовна. Вартість послуг арбітрів і CAS покриваються самою організацією (за винятком початкового реєстраційного внеску в розмірі 1 тис. швейцарських франків).

Спортивний арбітраж в Україні також повинен забезпечувати швидкий розгляд справи. Може бути створена функція прискореного винесення резолютивного рішення у справі. Крім того, в українських реаліях чи не найважливішим аспектом є доступ до правосуддя малозабезпечених осіб. Саме тому арбітраж повинен передбачати механізми покриття всіх або частини вартості своїх послуг для деяких категорій осіб.

Українські реалії: що нам необхідно?

Наразі в Україні не існує спортивної арбітражної інституції. Спортивні федерації найпопулярніших видів спорту вирішують свої спори за допомогою власних дисциплінарних та квазіарбітражних органів. У професійних колах давно існує ідея створення спортивного арбітражу, однак поки що вона не знайшла свого практичного втілення та залишається на рівні обговорення.

Міжнародний досвід свідчить про переваги створення національної арбітражної інституції. Вважаємо, що в Україні потрібно створити таку інституцію, враховуючи практику функціонування CAS та арбітражів в іноземних державах. Створення незалежного арбітражного інституту потребує суттєвих змін (насамперед, законодавчих). Аби законодавчі зміни були втілені у життя, необхідно, щоб і держава, і спорт підтримали цю ідею.

